

Plovidbene karte na starim dubrovačkim brodovima

Kap. V. Ivčević

Dr. Ilija Sindik u svojoj radnji »Dubrovačka Republika na kartama XVII. vijeka«, izašloj u »Zborniku iz dubrovačke prošlosti«, koji je posvećen Milanu Rešetaru (Dubrovnik, 1931), kaže ovo:

»Petar Matković radeći 60-tih godina prošloga vijeka u Dubrovačkom arhivu zapazio je, da tamo, ne samo što nema geografskih karata, nego nema ni spomena o njima. Čemu se čudio nestor hrvatske geografije i prvi stručni geograf na slavenskom jugu prije 70 godina, čudimo se i mi danas, jer — koliko mi je poznato — Dubrovčani nisu ostavili kartoografskih spomenika. Naročito je neobjašnjivo, da su par excellence pomorci, a to su bili stari Dubrovčani, oskudijevali tako važnim pomoćnim sredstvom kao što je karta. Bez nje nisu bili drugi pomorci iz oblasti Sredozemnoga mora. Često su nabrajani i naj-sitniji predmeti, bez kojih lađa nije mogla otplo-

viti iz luke, ali o geografskim kartama nema nigdje ni spomena. Možda će ipak netko sretnim nalazom sve ovo demantovati«.

Kupeći građu u Državnom arhivu u Dubrovniku o dubrovačkom pomorstvu i brodogradnji te pregledavajući samo knjige o događajima na razmeđu 18. i 19. stoljeća i mi smo se morali čuditi ovoj neobičnoj okolnosti za dubrovačke pomorce. Naime, da se u mnogim popisima brodskih inventara spominju najrazličitiji predmeti, a da posve fali spomen o zemljopisnim kartama. Teško je pretpostaviti, da je činjenično stanje bilo takvo kakvo nam izgleda na prvi pogled. Ipak smo naišli na neke spomene, iz kojih se vidi, da dubrovački brodovi nisu bili bez karata, no kojima su upravljali svoju plovidbu. Ovdje ćemo iznijeti te podatke.

Godine 1759. na putu iz Gibraltara za Genova s teretom šećera bila su u Lionskom zaljevu od alžirskih gusara, koji su imali pet brodova, zaplijenjena dva dubrovačka broda i to kapetana Paska Puljeza i Frana Šuljačića. Kad su se gusari popeli na brod kapetana Šuljačića tražili su zemljopisnu kartu, kapu i 2 maramice. »što im je trebalo dati«, kaže kapetan Šuljačić u svom izvještaju dubrovačkoj vladi.

Mjeseca veljače g. 1769. Antun Pousselgues, dubrovački konzul na Malti šalje Malom vijeću izvještaj o smrti kapetana Petra Luke Marčića, zapovjednika dubrovačke pulake »L'Immacolata concessione, S. Biagio e S. Francesco Saverio«. Uz pismo je priloženo posvjedočenje zdravstvenih vlasti o uzroku smrti kapetana i zapisnik javnog bilježnika o opremi i stvarima, koje su se

našle na brodu, kada je 24. siječnja 1769. spomenuti zapovjednik izgorio u svojoj kabini. Zapisnik je vrlo opširan te saznajemo, da su se između ostalog nalazile na brodu tri busule, od kojih dvije nove, karta Venecijanskog zaljeva, dvije plovidbene karte i tri kompasa. U dubrovačkom Pomorskom muzeju Jugoslavenske akademije ima zemljopisnih karata iz 17. i 18. stoljeća, francuskog i talijanskog izdanja. Na njima je Jadransko more označeno kao »Golfe de Venise ou Mer Adriatique«, odnosno na onoj talijanskoj, koja se ovdje po prvi put objavljuje, označeno je kao »Golfo di Venezia«. Prema tome nema sumnje, da je i karta, koja se nalazila na brodu kapetana Marčića, predstavljala Jadransko more, a ne samo zaljev Venecije.

Na povratku iz Kanarskih otoka g. 1795. bio je zarobljen od Marokanaca i odveden u Larache dubrovački brod kapetana Taljerana. Kad je poslije pune godine dana sužanjstva kapetan Taljeran bio oslobođen, našao je brod potpuno opljačkan i rasušen, tako da je bio nesposoban za plovidbu. Bez konopa, bez opute, bez jedara, bez sidara, a također i bez busula, i geografskih karata.

Kapetan Vinko Pulitika, zapovjednik dubrovačkog broda »Maria favorita« pred dubrovačkim konzulom u Tripolisu (Libija), dana 16. kolovoza 1796. daje u zapisnik izjavu o zapljeni svog broda sa strane tripolitanskog gusara. Između razne robe, koju je sa spomenutog dubrovačkog broda ukrala posada gusarskog broda, spominje se, da je pisaru (škrivanu) Mihu Milutinoviću ukradena zemljopisna karta, tri kompasa i kolo za okretanje instrumenata.

Prema izjavi mornara dubrovačkog trabakula »Madonna di rosario« od 27. travnja 1808. bio je taj brod kod Budve zaplijenjen od Bokelja kapetana Ivana Papiti, koji je bio korsar pod ruskom zastavom. Između nabranja tereta, brojnih živežnih namirnica i razne brodske opreme, što se nalazilo na brodu u času zapljene, spominje se i plovidbena karta s kompasima. Brodom je upravljao Antun Frana Kuljevan, a pripadao je za 2/3 Luki Jugoviću i za 1/3 Franu Kuljevanu iz Lopuda.

Iz g. 1809. postoji popis inventara trabakula »Panaji«, jeruzalemske zastave, koji je stigao u Dubrovnik iz Malte i Auguste (Sicilija) s teretom soli. Tu se zapravo radi o dubrovačkom brodu kapetana Nikole Kasila, koji je bio zaplijenjen od Engleza i odvučen na Maltu. Tamo je kapetan uspio osloboditi brod i od turskog konzula priskrbiti putni list pod jeruzalemskom zastavom samo za jedno putovanje do Rijeke ili Trsta. Da bi to postigao, kapetan je morao svoje prezime Kasilo izmijeniti u Vasilli, da bi više sličio na neko grčko prezime. Turski je konzul na Malti ove plovidbene isprave mogao izdavati samo svojim podanicima, a Grčka je tada bila u turskim rukama. Sigurno je tom prigodom kapetan Kasilo i brodu dao grčko ime, da cijela stvar bude vjerodostojnija. Augusta je od Francuza, koji su tada bili u Dubrovniku, smatrana neprijateljskom

lukom, pa je brod kod dolaska u Dubrovnik bio stavljen pod pasku i sastavljen popis brodske inventara. U tom popisu između brojnih i najrazličitijih stvari, koje su bile na brodu, nalazimo spomenutu i plovidbenu kartu.

Kako se vidi zaista smo na vrlo malo mjesta naišli na spomen o plovidbenim kartama na starij dubrovačkim brodovima. Ali treba voditi računa o kratkom vremenskom razdoblju, na koje smo se ovdje ograničili, a i o tome, da su karte spomenute samo u iznimnim slučajevima kao zapljena broda, smrt zapovjednika broda, dolazak broda iz neprijateljske luke i sl.

Kad govorimo o kartama, spomenut ćemo još neke podatke o zemljopisnim kartama u vezi s Dubrovnikom, na koje smo naišli u dubrovačkom Državnom arhivu. Frano Cremone g. 1703. piše Republici iz Venecije, da je tražio u Veneciji i drugim mjestima zemljopisne karte, ali da nije mogao naći onakve, kakve mu se naručuju. Budući da Republika ponovo požuruje to, on će pisati u Torino, da li se tamo mogu naći karte, jer ih nema ni u Bologni ni u Rimu. Nije isključeno, da se i ovdje radilo o plovidbenim kartama. Kad su se Francuzi g. 1806., prodirući u Dalmaciju, približavali Dubrovniku, njihov je konzul Bruere tražio od Republike za generala Molitora zemljopisne karte Dalmacije i Bosne, koje su se nalazile u Tajništvu, kao i topografsku kartu Dubrovačke Republike. Senat je odobrio, da se Brueru dadu prednje dvije karte, a za topografsku kartu Dubrovačke Republike imale su mu se prikazati poteškoće, zbog kojih mu tu kartu ne mogu dati.

Pomorski muzej Jugoslavenske akademije u Dubrovniku nabavio je spomenute karte od dubrovačkih kapetanskih obitelji, pa se prema tome može tvrditi, da one potječu s dubrovačkih brodova prije pada Republike. Dakle, mogli bismo u tim rijetkim sve do nas sačuvanim primjercima, gledati baš one karte, pomoću kojih su plovili stari Dubrovčani.

